

Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten näkömyksiä tunnustussuhteista auttamisinstituutioissa

STTP Kuopio 12.2.2026

Tarja Vierula, YTT, yliopistonlehtori
TaY, yhteiskuntatieteet, sosiaalityö
tarja.vierula@tuni.fi

Esityksen taustaa

- Hyvää jälkeä - Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä (STM 2021-2023)
<https://projects.tuni.fi/hyvaajalkea>
 - Tarkastelussa siirtymä sijaishuollosta jälkihuollon palveluihin, itsenäistymisen alkuvaiheet ja sijoituksen jälkeinen tuki 18-24 –vuotiaille > haastava vaihe
 - Jälkihuollon päättymisen ikärajan nosto 21>25 v. 2020 ja lasku 25>23 v. 2024
 - Jälkihuollon piirissä 15 843 18 täyttäneitä nuorta (Lastensuojelutilasto THL 2024)
 - lastensuojelulain mukainen kunnallinen/hyvinvointialueellinen palvelu
 - kaikilla huostassaoleilla on oikeus jälkihuoltoon - vastaanottaminen vapaaehtoista
- Artikkelit ”Kun se tuntee mut ja tietää mun taustat” – Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten näkemyksiä tunnustussuhteista auttamisinstituutioissa (Vierula & Saukkola, tulossa 2026)

Tunnustussuhdeteoriat

- Pohja Hegelin filosofiassa > teoreetikot kehittäneet eri suuntiin > tukeudumme Hanne Warmingin (2015) lastensuojelun ympäristössä kehittämään ymmärrykseen Axel Honnethin (1995) tunnustussuhdeteoriasta
 - Emotionaalinen tunnustaminen: pohja itseluottamukselle varhaislapsuudessa, liittyy läheisimpiin ihmissuhteisiin, tärkeää läpi elämän
 - Sosiaalinen tunnustaminen: pohja itsetunnolle, yhdistetään sosiaaliseen arvostukseen erilaisissa yhteisöissä
 - Oikeudellinen tunnustaminen: pohja itsekunnioitukselle, ihmiset vapaita, tasa-arvoisia ja samanlaiset oikeudet omaavia yksilöitä. Lakiin perustuvien oikeuksien ja virallisten tunnustusten lisäksi aktiivista, arjessa toteutuvaa tukea, esim. mukaan ottaminen omaa elämää koskevaan päätöksentekoon ja kannustaminen oikeuksien käyttämiseen.
- Tunnustetuksi tuleminen
 - Nuori tulee nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi sellaisena kuin haluaa ja kokee olevansa, tilanteisuus
 - Keskeistä ihmisten välinen vuorovaikutus ja vastavuoroisuus > Yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasot
- Väärin tunnustaminen ja tunnustamatta jääminen

Aineisto ja metodi

- Kahden jälkihuollon piirissä olevan täysi-ikäisen nuoren, Kuuran ja Tuiskun, kanssa tuotettu etnografiseen haastattelumenetelmään perustuva intensiiviaiaineisto
- 15 tapaamista (K 8 tap/5kk+ T 7 tap/3kk) > tutustuminen, eri teemat, prosessin päättely
- **10 litteroitua haastattelua** (yht. noin 12 t/151 s) > apuna verkostokartat, aikajana, tutustuminen nuorelle tärkeisiin paikkoihin
- **Etsitty vastausta kysymyksiin**
 - 1) **Miten emotionaalinen, sosiaalinen ja oikeudellinen tunnustaminen on toteutunut Kuuran ja Tuiskun kertomina kokemuksina heidän auttamiseensa tarkoitetuissa instituutioissa?**
 - 2) **Miten heidän tunnustamisen kokemuksensa kiinnittyvät yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoille?**
- Analysoitu temaattisella luennalla ja teoriaohjaavalla sisällönanalyysilla
- Keskitytty nuorten lastensuojeluasiakkuutta edeltäviin ja asiakkuuden aikaisiin tunnustetuksi tulemisen kokemuksiin.

1. Yksilötason tunnustaminen – Aika ja pysyvyys auttamisinstituutioissa toteutuviissa suhteissa

Kuura taaperosta sama sijaisperhe

Tuisku ho ja laitossijoitus teininä

Emotionaalinen tunnustaminen

Tunnustavat pysyvät suhteet sijaisvanhempiin syvällinen tutustuminen, luottamus, rakkaus, tuki ja pitkäkestoisuus > kestivät tunnustamatta jäämisen hetkiä ilman pelkoa päättymisestä

Suhteet ohjaajiin tunnustavia lyhytkestoisuudesta ja väliaikaisuudesta huolimatta: *“sikamukava”, “kiltti” ja “maailman hyväsydämisin ihminen”*

- Tutustuminen, hyväksyvä läsnäolo ja omana itsenään kohdatuksi tuleminen

Omaohjaaja *“Sikaihana, yksi parhaimpia ohjaajia”*
> työpaikan vaihto kertomatta ja hyvästelemättä:
emot. tunnustaminen ja tunnustamatta jääminen

Tunnustussuhde sosiaalityöntekijään ristiriitainen
”tuntuu ettei kunnolla oo kiinnostunut”, mutta tuttuus ja pysyvyys tärkeintä: ”se tuntee mut ja tietää mun taustat, se on se tärkeä asia”

Suhde sosiaalityöntekijään tunnustava
“ihana persoona”, “räväkkä mamma” ja “osaa hyvin puhua”, “on tärkeä, et on yhteisiikin juttuja mistä molemmat pitää”

Oikeudellinen tunnustaminen

Sijaisvanhemmilta opastus ja apu arjen taidoissa ja käytännön asioissa: kotityöt, rahan käyttö ym.

Laitoksen ohjaajilta opastus ja apu arjen taidoissa ja käytännön asioissa > etuuksien haku, muuttoaapu

Sosiaalityöntekijältä taloudellinen tuki ja käytännön apu

2. Yhteisötason tunnustaminen – Kuuluminen ja kuulumattomuus auttamisinstituutioissa

Kuura

Tuisku

Emotionaalinen, sosiaalinen ja oikeudellinen tunnustaminen

- Kuuluminen itse valittuun kolmannen sektorin yhteisöön**
- Yhtenevät arvot ja ajatukset, voi puhua mistä vain
 - Hyväksyvä, arvostava, välittävä ja rakastava suhtautuminen
 - Toistuva tunnustetuksi tuleminen > yleistynyt tunnustamisen kokemus

Kuulumattomuus lastensuojelulaitoksen ”vertaisyhteisöön”

- Kiusaaminen, sukupuolittunut vallankäyttö, seksuaalinen häirintä, mm. pyyhkeen vetäminen pois päältä; sohvalle istuttaminen ja *“piti hieroo yhden jätkän jalkoja, kun se oli ihan kamapää”*

Harrastusporukasta ulossulkeminen lastensuojelustigman vuoksi

Toistuvat väärintunnustamiset ja tunnustamista vaille jäämisen hetket > yleistynyt väärin tunnustamisen kokemus

3. Yhteiskuntatason tunnustaminen – Yksilöllisiin (palvelu)tarpeisiin vastaaminen

Kuura

Tuisku

<p>Oikeudellinen tunnustaminen</p>	<p>Kokemus ho:sta ja sijoituksesta oikeudellisesti tunnustava</p> <p>Laajempi yhteiskuntatason tunnustamattomuus > Lastensuojeluasiakkuuden tuottama kulttuurinen ja sosiaalinen stigma näkyy kerronnassa</p>	<p>Kokemus ho:sta ja laitosjaksoista oikeudellisesti tunnustava</p> <p>Tunnustamisen ja tunnustamatta jäämisen kietoutuminen yhteen: lapsuudenkodissa koettu väkivalta > koulukuraattorin puuttuminen viiveellä, pene-käynneistä ei apua + Tuiskun kokemuksena järjestelmä auttamisen sijaan rankaisi häntä sijoituksella väkivallan tekijän vastuuttamisen sijaan</p> <p>Laajempi yhteiskuntatason tunnustamattomuus > lasu-asiakkuuden stigma</p>
---	--	--

Johtopäätökset (1)

- Tunnustamisen kokemukset osin sekoittuvat ja rakentuvat suhteessa toisiinsa > keskinäisiä ja kolmelle tasolle ulottuvia vaikutuksia
- Yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatason tunnustaminen/tunnustamatta jääminen on syntynyt henkilökohtaisissa suhteissa
- Tunnustetuksi tuleminen sidoksissa auttamisinstituutioiden institutionaalisiin ja henkilökohtaisiin ulottuvuuksiin
 - Esim. sijaishuoltopaikkojen työ- ja vertaisyhteisöjen käytännöt, normit, arvot ja ajattelutavat sekä estävät, rajoittavat että luovat mahdollisuuksia tunnustetuksi tulemiselle > yksittäisten työntekijöiden orientaatiolla ja toiminnalla ratkaiseva merkitys!
- Tunnustaminen voi rakentua sekä pitkäkestoisissa suhteissa että yksittäisissä kohtaamisissa. Emotionaalisesti merkitykselliset suhteet ovat mahdollisia niin sijaisperheissä kuin laitoksissa

Johtopäätökset (2)

- Kuuran ja Tuiskun elämänculut, palvelupolut ja tunnustetuksi tulemisen kokemukset vain osin heistä itsestään riippuvaisia
 - Tuiskulla lukuisia emotionaalisen, sosiaalisen ja oikeudellisen tunnustamatta jäämisen ja väärin tunnustamisen kokemuksia
 - Kuura tullut taaperoiästä alkaen pääosin tunnustetuksi > erilaiset itsenäistymisen ja aikuistumisen lähtökohdat
- Lastensuojelutausta voi olla itsenäistymisvaiheessa yhteiskuntaan integroitumisen esteenä/hidasteena > erityisasema kääntyy kategorisen huostaanotetuiksi tunnustamisen ja kulttuurisen + sosiaalisen stigman myötä päinvastaiseksi
- Kielteisistä identiteettivaikutuksista irtautumiseksi myönteisesti tunnustavat ihmissuhteet erityisen tärkeitä!

Johtopäätökset (3)

- Muutostarpeet palvelujärjestelmässä ja kulttuurisissa/yhteiskunnallisissa asenteissa
- Poliittiset päätökset > sos.alan ammattilaisen aika/lapsi ja nuori > vaikuttaa mahdollisuuksiin toimia tunnustaen tai tunnustamatta
- **Yleistynyt tunnustamisen kokemus** > luottamus yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan
- **Yleistynyt väärintunnustamisen kokemus** > kokemukset ulossulkemisesta ja luottamuksen menettäminen viranomaisiin + yhteiskuntaan
- Myönteisen tunnustamisen omaksuminen ammatillisena käytäntönä: tutustumista, tunnustamista ja tukemista, mitä ohjaavat yksilö- ja tilannekohtaisuus sekä harkinta ja tilannetaju > lähtökohtana lapsen/nuoren kokemusmaailman tunnustaminen + myönteinen/osallistava/kunnioittava lähestymistapa + vastavuoroisuus ja sitoutunut apu > nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi tuleminen > luottamus (Häkli ym. 2015)

Lähteet

Bakketeig, Elisiv, Janet Boddy, Tonje Gundersena, Jeanette Østergaard & Fidelma Hanrahan (2020). Deconstructing doing well; what can we learn from care experienced young people in England, Denmark and Norway? *Children and Youth Services Review* 118, 1–12.

Courtney, Mark E. & Darcy Hughes Heuring (2005). The transition to adulthood for youth "aging out" of the foster care system. Teoksessa Wayne D. Osgood, Michael E. Foster, Constance Flanagan & Gretchen R. Ruth (toim.): *On your own without a net: The transition to adulthood for vulnerable populations*. Chicago: The University of Chicago Press.

Fraser, Nancy (2000). *Rethinking recognition*. *New Left Review* 3:3, 107–120.

Glynn, Natalie (2021). Understanding care leavers as youth in society: A theoretical framework for studying the transition out of care. *Children and Youth Services Review* 121, 1–12.

Haikkola, Lotta, Lena Näre & Jaana Lähteenmaa (2018). Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.): *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Verkkojulkaisu 136, 53–77. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Honneth, Axel (1995). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.

Häggman-Laitila, Arja, Pirkko Salo-Kekkilä & Suyen Karki (2018) Transition to adult life of young people leaving foster care: A qualitative systematic review. *Children and Youth Services Review* 95, 134–143.

Häkli, Jouni, Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (2015). (toim.): *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 171.

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 1283/2023.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Löfblom, Katariina, Minna Alin, Sanni Salonen, Anniina Kaittila, Leena Leinonen, Siiri-Liisi Kraav, Riitta Vornanen, Merja Anis & Max Karukivi (2024). Nuorten kokemukset sijaishuoltopaikasta julkisena ja yksityisenä tilana. *Janus* 32:4, 375–391.

Marshall, Gerry, Karen Winter & Danielle Turney (2020). Honneth and positive identity formation in residential care. *Child and Family Social Work* 25:4, 733–741.

Mendes, Philip, Robyn Martin, Ms Jasmin Jau & Ms Jacinta Chavulak (2023) An analysis of the intersecting factors and needs that informed the experiences of young people transitioning from out of home care in the Australian states of Victoria and Western Australia. *Children and Youth Services Review* 149, 1–11.

Paulsen, Veronika & Nigel Thomas (2018). The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child and Family Social Work* 23:2, 163–170.

Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Ridley, Julie, Cath Larkins, Nicola Farrelly, Shereen Hussein, Helen Austerberry, Jill Manthorpe & Nicky Stanley (2016). Investing in the relationship: practitioners' relationships with looked-after children and care leavers in Social Work Practices. *Child and Family Social Work* 21:1, 55–64.

Smith, Mark, Claire Cameron & Daniela Reimer (2017). From Attachment to Recognition for Children in Care. *British Journal of Social Work* 47:6, 1606–1623.

Taylor, Charles (1992). *Multiculturalism and "The Politics of Recognition"*. Princeton: Princeton University Press.

Warming, Hanne (2015). The Life of Children in Care in Denmark: A Struggle Over Recognition. *Childhood* 22:2, 248–262.

Vierula, Tarja, Riikka Korkiamäki, Saara Saukkola, Tuija Pakarinen, Auli Pohjolainen, Nina Vanhatalo & Tuija Eronen (2024). Aikuistuvan nuoren lähtö julkisesta kodista. Sijaishuollosta itsenäistymisen tapoja. Teoksessa Johanna Kiili, Anne-Mari Jaakola, Merja Anis, Tuuli Lamponen & Elina Stenvall (toim.): *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 71–89.

Kiitos!